

Załącznik nr 1
do Standardów Ochrony Małoletnich
w Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach

Materiał pomocniczy: Rozpoznawanie zagrożenia życia, zdrowia i dobra małoletniego

Materiał prezentuje podstawową wiedzę na temat rozpoznawania krzywdzenia dzieci i młodzieży. Zgromadzona tu i przedstawiona skrótowo wiedza, służy szkoleniom i wdrażaniu pracowników w temat ochrony małoletnich. Dotyczy szczególnie tych pracowników, którzy pracują z dziećmi i młodzieżą, i obserwują zachowania czy wygląd młodych ludzi (przygotowano w oparciu o materiały organizacji: National Security for the Prevention of Cruelty to Children - www.nspcc.org.uk oraz Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę - www.fdds.pl).

Wyróżnia się 4 podstawowe obszary krzywdzenia :

Przemoc fizyczna

Przemoc fizyczna wobec dziecka to przemoc, w wyniku której dziecko doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone. Krzywda ta następuje w wyniku działania bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby odpowiedzialnej za dziecko, lub ze strony osoby, której dziecko ufa, bądź która ma nad nim władzę. Przemoc fizyczna wobec dziecka może być czynnością powtarzalną lub jednorazową. Przykładem przemocy fizycznej jest na przykład uderzanie ręką lub przedmiotem, popychanie, kopanie, potrząsanie, rzucanie, trucie, powodowanie poparzeń, bicie i drapanie, łamanie kości, podtapianiem, a nawet celowe sprawianie, że dziecko czuje się chore.

Symptomy przemocy fizycznej: Guzy i siniaki nie w każdym przypadku świadczą o tym, że dziecko jest bite lub stosowana jest wobec niego inna przemoc. Wszystkie dzieci mogą się wywrócić, mają wypadki, przewracają się i spadają. Nie ma także, jednego pewnego znaku przemocy. Należy uważać na symptomy takie, jak:

- siniaki, które układają się we wzory (ślady chwytów, zasinienia liniowe - np. po pasku) lub są zadawane są w regularnych odstępach czasu, a wyjaśnienia nie pasują do obrażeń;
- częste siniaki i/lub złamania kości, regularne oparzenia, znaki pogryzienia, blizny;
- dziecko czuje się słabo, ma zawroty głowy, problemy z oddychaniem;
- dziecko często traci przytomność, wpada w zapaści, regularnie wymiotuje, a nawet jest zdenerwowane bez przyczyny i nie jada posiłków (brak apetytu);
- dziecko wydaje się wycofane, unika nauki, wagaruje, nosi ubrania kryjące całe ciało;
- ma wyraźnie słabe relacje z rodzicami/opiekunami;
- ma mało przyjaciół, wybiera samotność;
- reaguje agresywnie, bez przyczyny.

Przemoc psychiczna

Przemoc psychiczna wobec dziecka (zwana też przemocą emocjonalną) to przewlekła, niewidoczna, szkodliwa interakcja pomiędzy dzieckiem a opiekunem, obejmująca zarówno działania, jak i zaniechania. Zaliczamy do niej m.in.: celowe zastraszanie, poniżanie, izolowanie i ignorowanie dziecka, zastraszanie, krzyk, wymuszanie poniżających zachowań. Jest to typ przemocy, który często wiąże się z innymi rodzajami przemocy, dlatego trudno go zauważyć.

Oznaki psychicznej i emocjonalnej przemocy nigdy nie są oczywiste. Nie są także bezpośrednio ujawniane przez dzieci, które rosną i których emocje się zmieniają. Dlatego dzieci, które doświadczają przemocy psychicznej (emocjonalnej) mogą:

- małe dzieci i przedszkolaki:
  - mogą być wylewne i emocjonalne w stosunku do obcych osób;
  - czuć się niepewne, złośliwe, niespokojne;
  - mogą nie odczuwać relacji z rodzicem;
  - być agresywne w stosunku do innych dzieci lub zwierząt.
- starsze dzieci mogą:
  - używać języka, zachowywać się lub wiedzieć rzeczy ponad swój wiek
  - mieć trudności w opanowaniu swoich emocji;
  - być wybuchowe;
  - izolować się od rodziców;
  - nie posiadać umiejętności społecznych;
  - nie mieć lub mieć mało przyjaciół.

Wykorzystywanie seksualne

Wykorzystywanie seksualne dziecka to włączanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i na którą nie jest dojrzałe rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób. Z wykorzystaniem seksualnym mamy do czynienia, gdy taka aktywność wystąpi między dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy. Wykorzystanie seksualne może się wydarzyć gdziekolwiek i jakkolwiek - osobiście lub online. To nie tylko kontakt cielesny, ale także okazywanie dziecku pornografii, obrazów nagości, etc. Przede wszystkim jednak to nigdy nie jest winna dziecka, gdy zostało wykorzystane seksualnie - ważne, by dzieci to wiedziały.

Symptomy wykorzystania seksualnego: nie są oczywiste, czasem dziecko nie wie, że podlega takiej czynności. Symptomy emocjonalne to:

- unikanie bycia sam na sam z ludźmi lub osobą, którą znają;

- używanie języka lub zachowań seksualnych, których nie spodziewa się od dzieci;
- koszmary i moczenie nocne;
- korzystanie z alkoholu i zażywanie narkotyków;
- samookaleczanie się;
- zmiany w odżywianiu się; problemy z jedzeniem;
- zmiany w nastrojach; łatwość w irytacji, złości.

Fizycznymi oznakami wykorzystania seksualnego mogą być:

- siniaki;
- krwawienia, bóle i zaczerwienienia w okolicach genitaliów oraz odbytu;
- zakażenia weneryczne;
- ciąża.

Dzieci, które doświadczają wykorzystania seksualnego online mogą:

- spędzać więcej lub mniej czasu niż zwykle online lub z wykorzystaniem telefonu, social mediów;
- bycie nieobecny, złym, szczególnie po korzystaniu z internetu lub telefonu;
- trzymać w tajemnicy z kim i co jest przedmiotem ich kontaktów online;
- mieć dużą ilość nowych numerów telefonów, wiadomości (sms, email) w telefonach, tablecie, komputerze.

Zaniedbywanie dziecka

Zaniedbywanie dziecka to stały, częsty lub incydentalny brak zaspokajania podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych dziecka i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i trudności w rozwoju. Do zaniedbywania dochodzi w relacji dziecka z osobą, która jest zobowiązana do opieki, wychowania, troski i ochrony dziecka. Zaniedbywać dziecko można fizycznie (potrzeby takie, jak jedzenie, ubranie, bezpieczeństwo), edukacyjnie (prawo do edukacji), emocjonalnie (potrzeby emocjonalne), medycznie (potrzeby zdrowotne).

Symptomy zaniedbywania:

- Zły wygląd i higiena:
  - stały brzydki zapach i/lub brud;

- bycie stale głodnym;
  - powtarzające się sytuacje bycia ubranym w brudne ubrania;
  - niedopasowane ubrania do pogody, np. brak ciepłych ubrań w zimie;
  - u niemowląt - częsta i nieleczone wysypka pieluszkowa.
- Problemy zdrowotne i rozwojowe:
    - anemia;
    - słabo rozwinięta muskulatura, wystające stawy anemia;
    - problemy medyczne i dentystyczne;
    - pominięte wizyty lekarskie, w tym szczepienia;
    - brak podania leków;
    - słabe zdolności i umiejętności językowe i społeczne;
    - częste choroby i zakażenia;
    - częste i powtarzające się zranienia, także spowodowane brakiem nadzoru;
    - problemy skórne, zaczerwienienia, wysypki, ślady ugryzień pasożytów;
    - szczupłość lub spuchnięty brzuch;
    - stałe zmęczenie;
    - brak leczenia zranień;
    - szybki spadek lub wzrost wagi.
- Problemy rodzinne i z miejscem zamieszkania:
    - złe warunki domowe, brak ogrzewania;
    - pozostawianie samemu bez nadzoru przez długi czas;
    - przyjmowanie roli opiekuna dla pozostałych członków rodziny.
- Zmiany w zachowaniu dzieci:
    - dziecko łączy się do dorosłych;
    - dziecko staje się agresywne;
    - dziecko staje się nieobecne, depresyjne, niespokojne;

- zmiany w zachowaniu;
- ukazuje zachowania obsesyjne;
- nie może się skoncentrować lub brać udziału w aktywnościach;
- wagaruje i opuszcza szkołę;
- nosi ślady samookaleczeń;
- używa narkotyków lub alkoholu.